

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธ ตามแนววัดป่าอุดมสมพร จังหวัดสกลนคร*

MODEL OF BUDDHIST TOURISM MANAGEMENT BASED ON THE CONCEPT OF WAT PA UDOMSOMPORN, SAKON NAKHON

ดรรารัตน์ ซิ้มพัฒนางษ์

Dararat Simpattanawong

ประเวศ อินทองปาน

Praves Intongpan

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University, Thailand

E-mail: dr.dararats@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาวัดป่าอุดมสมพร 2) ศึกษาการจัดการด้านการท่องเที่ยวของวัดป่าอุดมสมพร 3) วิเคราะห์รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธตามแนววัดป่าอุดมสมพร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยมีจำนวน 3 กลุ่มประกอบด้วย นักท่องเที่ยว ผู้แทนจากผู้ประกอบการภาคธุรกิจท่องเที่ยวและบริการ และผู้แทนจากวัดป่าในจังหวัดสกลนคร รวมจำนวน 36 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวเดินทางมาวัดป่าอุดมสมพรด้วยรถยนต์และรถทัวร์ นิยมมาวัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันละสังขารของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร การชมเครื่องอัฐบริขารในพิพิธภัณฑสถานและการสวดมนต์เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมักปฏิบัติ รูปแบบการท่องเที่ยวของวัดป่าอุดมสมพรเน้นความเรียบง่าย ปัจจัยสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมคือ พิพิธภัณฑสถานพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร แก่นแห่งพระพุทธศาสนา และการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของพระสุปฏิปันโนภายในวัด จึงวิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธ 3 ลำดับ (Three steps of Buddhist tourism management model) ประกอบด้วย ขั้นพื้นฐาน สำหรับผู้ที่สนใจเที่ยวชมวัด จัดอยู่ในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป ขั้นกลาง สำหรับผู้ที่มีจุดประสงค์ในการมาวัดเพื่อฟังและศึกษาธรรมะ และ ขั้นสงบ สำหรับผู้ที่

เข้าใจพระธรรมและต้องการปฏิบัติธรรม ทั้งนี้ในแต่ละชั้นจะมียอดประกอบตามหลักสัปปายะ 7 ในระดับที่แตกต่างกันเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมวัด

คำสำคัญ: การท่องเที่ยววิถีพุทธ, จังหวัดสกลนคร, รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว, วัดป่าอูดมสมพร

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study the behavior of tourists traveling to Wat Pa Udomsomporn 2) study the tourism management model at Wat Pa Udomsomporn 3) propose a Buddhist tourism management model based on the setting of Wat Pa Udomsomporn. Qualitative data were collected through interviews and non-participant observations. Sampling selection consists of 36 individuals that can be classified into 3 groups: tourists, tourism service providers such as local hotel and restaurant owners, and lastly, representatives from Wat Pa in Sakon Nakhon. The findings demonstrate that tourists visiting Wat Pa Udomsomporn prefer personal vehicles and tour buses as their modes of transportation; they tend to visit the temple on Buddhism commemoration days and Luang Pu Fan Ajaro's remembrance day, and share similar key characteristics: a strong belief in the three gems of Buddhism, otherwise known as Triratna, and faith in Luang Pu Fan Ajaro. The tourism management at Wat Pa Udomsomporn was noticeably simplistic and straightforward. Visiting the Luang Pu Fan Ajaro's museum to study his history and monk's regulations such as simply and detached living is a major attraction. This will be adapted in life to live peacefully and sustainably. Upon careful analysis of data, the authors have proposed the Three Steps of Buddhist Tourism Management Model, consisting of (a) basic step, for general tourists who seek opportunities to pray for good fortune and make merits by visiting the temple (b) middle step, for tourists who are more serious about learning and practicing Dhamma (c) final "peaceful" step, for experienced tourists who have a general understanding of Dhamma, and seek to follow the path towards enlightenment. Each step consists of Sappaya 7 in different levels tailored to each group of tourists.

Keywords: Buddhism Tourism, Sakon Nakhon, Tourism Management Model, Wat Pa Udomsomporn

บทนำ

กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาว่า เป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่ได้รับคามนิยมเป็นอย่างมากจากนักท่องเที่ยวชาวไทยในปัจจุบัน โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษกับวัด แหล่งโบราณสถาน และสถานที่ปฏิบัติธรรม ด้วยเหตุผลที่ว่า วัดจัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและมีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมมาช้านาน โดยนักท่องเที่ยวมีความเชื่อว่าการได้สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในวัดจะนำมาซึ่งความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต (กรมการศาสนา, 2557) จุดประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนามี 2 ประการคือ 1) การท่องเที่ยวพักผ่อนทางกายเหมือนกับการท่องเที่ยวในบริบทอื่น ๆ 2) แสวงหาความสงบวิเวกทางใจผ่านสื่อกลางทางศาสนาความเชื่อและความคาดหวังที่จะได้รับการเติมเต็มทางใจในรูปแบบของโชคลาภจากเครื่องรางของขลังและสิ่งลี้ลับที่เชื่อว่ามีปาฏิหาริย์แฝงอยู่ในนั้น (ชนัญ วงษ์วิภาค, 2552) ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและความเชื่อเป็นวัฒนธรรมที่สัมพันธ์เกื้อกูลต่อกัน การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนามีลักษณะดังนี้ 1) เป็นการเดินทางเพื่อการศึกษา เรียนรู้ และปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา 2) เป็นการเดินทางเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของผู้เดินทางให้มีความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง 3) เป็นการเดินทางเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างเพื่อนมนุษย์ หมู่อัตว์ สังคม และสิ่งแวดล้อม 4) เป็นการเดินทางเพื่อสร้างประโยชน์ ความสงบสุข สันติภาพ ต่อมวลมนุษยชาติและสรรพสิ่งอย่างเกื้อกูล (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร (อบอุ่น), 2554)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยหรือที่เรียกกันติดปากว่า “ภาคอีสาน” มีความสำคัญต่อการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ทั้งนี้พื้นที่บริเวณภาคอีสานมีเรื่องราวที่ถูกถ่ายทอดกันสืบต่อกันมาของพระผู้ปฏิบัติ บุคคลสำคัญทางศาสนา หรือที่เรียกกันว่าเกจิอาจารย์ เช่น พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร พระอาจารย์บัว ญาณสัมปันโน ซึ่งเป็นมิติหนึ่งของศรัทธาแห่งมหาชนชาวไทย เมื่อประสานเรื่องราวดังกล่าวร่วมกับมิติทางการท่องเที่ยวแล้วจะเรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religious tourism)” (สำนักงานการค้าภายในจังหวัดสกลนคร, 2554) ส่วน “การท่องเที่ยววิถีพุทธ (Buddhism tourism)” เป็นการท่องเที่ยวเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรมทางศาสนา สถานที่ทางศาสนา บุคคลสำคัญทางศาสนา การเดินทางเพื่อการสักการะบูชาและการศึกษาหาความรู้ถึงแก่นแท้ของชีวิตอันจะนำไปสู่การพัฒนาจิตที่ยั่งยืน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561); (Collins-Kreiner, N., 2010); (Sharpley, R., 2009) เมื่อศึกษาลักษณะของการท่องเที่ยววิถีพุทธร่วมกับหลักสัปปายะ 7 ซึ่งหมายถึง การสร้างสภาพปัจจัยที่เอื้อต่อการศึกษาปฏิบัติ เอื้อต่อการเป็นอยู่ที่ดีและการพัฒนาสมาธิ มี 7 อย่าง ได้แก่ อาวาสสัปปายะ โคจรสัปปายะ ภัตตสัปปายะ บุคคลสัปปายะ โภชนสัปปายะ อุตสัปปายะ อิริยาปถสัปปายะ จะสามารถวิเคราะห์จุดเด่นของสถานที่ท่องเที่ยว เช่น วัด วัดป่า และสถานปฏิบัติธรรม อันจะได้มาซึ่งรูปแบบการจัดการที่เหมาะสมต่อไป การจัดการของหลายวัดจัดให้มีกิจกรรมการทำบุญแบบพุทธพาณิชย์ เช่น ตู๋หยอดเหรียญทำบุญอัตโนมัติ

ผู้เชื่อมโยงอัตโนมิติ งานวัดปิดทอง ซึ่งกำลังถูกทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน (Standardization) และจะนำไปสู่การผลิตมวลชน (Mass Production) (ทวิพงศ์ นามกุล และคณะ, 2561) กล่าวคือ การผลิตที่มีรูปแบบทำตาม ๆ กันไปส่งผลให้มวลชนกลายเป็นเหยื่อของอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Mass Victimization) ตกเป็นเหยื่อการตลาดทางศาสนา เช่น การสะสมเครื่องรางของขลัง เป็นต้น

เส้นทางแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยทุกภูมิภาคจะมีเอกลักษณ์ และความโดดเด่นเฉพาะที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอุ่น) และ พระมหาเสรีชน นริสโร, 2556) อย่างไรก็ตามปัญหาองค์ความรู้ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและ ศาสนา เพื่อตอบสนองปริมาณนักท่องเที่ยวที่อาจจะมีเพิ่มขึ้นจากการเป็นประชาคมอาเซียนยัง ไม่ได้ถูกยกระดับให้เป็นที่สนใจมากนัก อีกทั้งยังขาดการวิจัยถึงความสำคัญและการตอบสนอง ความต้องการจากนักท่องเที่ยว (สำนักงานการค้าภายในจังหวัดสกลนคร, 2554) ทั้งนี้วัดไม่สามารถหลีกเลี่ยงการให้บริการทางการท่องเที่ยว เพราะวัดมีความสำคัญโดดเด่น เป็นแรงดึงดูด นักท่องเที่ยว มีความงามทางสถาปัตยกรรม มีประวัติศาสตร์อันยาวนานที่สามารถย้อนรอย อารยธรรมของชาติและศาสนาได้ (อารีย์ นัยพิณิจ และคณะ, 2556) วัดจึงมีศักยภาพสูงใน การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเต็มรูปแบบเพื่อรองรับนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย โดยการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาจะสำเร็จได้นั้นจะต้องขึ้นอยู่กับการบริหาร จัดการของแต่ละวัดเป็นสำคัญ การศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวจะสร้างความตระหนักรู้ ถึงแรงจูงใจแห่งการเดินทางท่องเที่ยว อุปสรรคขัดขวางการท่องเที่ยว แนวทางในการพัฒนา ธุรกิจท่องเที่ยว (พระมหาสุริยา มะสันเทียะ, 2558) ซึ่งจะส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยววิถีพุทธนั้นเป็นที่รู้จัก สามารถสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม สร้างแรงยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นที่พึงสำหรับผู้ ต้องการแสวงหาทางดับทุกข์ที่แท้จริง ทั้งนี้การระบาดของโรคโคโรนาไวรัส หรือ โรคโควิด-19 ส่งผลให้รัฐบาลในหลายประเทศประกาศปิดเมืองและปิดประเทศเพื่อลดกิจกรรมทางกายภาพ เกิดระยะห่างทางสังคม (Social distancing) เพื่อเป็นการยับยั้งการแพร่ระบาดของโรค ส่งผล กระทบให้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน การศึกษา การทำธุรกิจเกือบทุกภาคส่วนลดลง อย่างมาก หรือบางภาคส่วนจำเป็นต้องยุติกิจกรรมในทันที จากนโยบายนี้ส่งผลให้แรงงาน จำนวนมากตกงาน ขาดรายได้ ไร้ที่พึ่ง เกิดหนี้ครัวเรือนและเกิดความกดดันทางจิตใจอย่าง รุนแรง ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพกายสุขภาพใจและปัญหาครอบครัว เกิดความเครียด เกิดความ วิตกกังวล เกิดการรังเกียจผู้ติดเชื้อและคนใกล้ชิด (สุดาพร สถิตยอุทธาร, 2563) ส่งผลกระทบ ต่อจิตใจของคนในครอบครัวโดยเฉพาะผู้สูงอายุและเด็ก ผู้วิจัยตระหนักว่าการท่องเที่ยวเพื่อ แสวงหาความผาสุกด้วยการไปวัดจัดเป็นทางเลือกหนึ่งที่ช่วยบรรเทาทุกข์ได้ วัดป่าอุดมสมพร จังหวัดสกลนคร เป็นวัดที่ได้รับความศรัทธาจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก การศึกษาเพื่อ นำเสนอรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธตามแนววัดป่าอุดมสมพรจึงเป็นแนวทางใน การจัดการสำหรับวัดและสถานปฏิบัติธรรมอื่น ๆ อันจะทำให้เกิดแนวทางการพัฒนา

การท่องเที่ยววิถีพุทธและสืบสานพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนสืบไป จะนำมาซึ่งผลประโยชน์ทางอ้อมต่อชุมชนนั้นคือการสร้างรายได้ สร้างคุณค่าต่อชุมชน และสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาวัดป่าอุดมสมพร
2. เพื่อศึกษาการจัดการด้านการท่องเที่ยวของวัดป่าอุดมสมพร
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธตามแนววัดป่าอุดมสมพร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธตามแนววัดป่าอุดมสมพร จังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเริ่มด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) มีขอบเขตการศึกษาความคิดเห็น พฤติกรรมความต้องการ และแรงดึงดูดทางการท่องเที่ยวของผู้ที่เดินทางมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ พระอัฐิธาตุของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ได้แก่ นักท่องเที่ยว พระ แม่ชี ผู้ปฏิบัติธรรม ประชาชนในท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธ และผู้ให้บริการในส่วนต่าง ๆ เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านขายของที่ระลึก ร้านขายเสื้อผ้าพื้นเมือง ร้านส่งหมักนึ่ง ร้านสะดวกซื้อ ผู้ให้บริการรถเช่า ในจังหวัดสกลนคร รวมทั้งสิ้น 36 รูป/คน ทั้งนี้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยสามารถแยกได้เป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย นักท่องเที่ยว ผู้แทนจากผู้ประกอบการภาคธุรกิจท่องเที่ยวและบริการ และผู้แทนจากวัดป่าในจังหวัดสกลนคร โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 วิธีและขอบเขตการศึกษาวิจัย

ประชากร-กลุ่มตัวอย่าง	วิธีการสุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล
นักท่องเที่ยว	การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง	24	การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม	การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา
ผู้แทนจากผู้ประกอบการภาคธุรกิจท่องเที่ยวและบริการ: ธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านขายของที่ระลึก ร้าน	การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง	9	การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง	การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ประชากร-กลุ่มตัวอย่าง	วิธีการสุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	เครื่องมือที่ใช้	การวิเคราะห์ข้อมูล
ผ้าพื้นเมือง ร้านสังฆภัณฑ์ ร้านสะดวกซื้อ ผู้ให้บริการรถเช่า				
ผู้แทนจากวัดป่าในจังหวัดสกลนคร พระ แม่ชี ผู้ปฏิบัติธรรม	การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง	3	การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง	การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องบันทึกภาพ

2. แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ ลักษณะของนักท่องเที่ยว เหตุผลในการเดินทางท่องเที่ยว สิ่งดึงดูดใจในการมาท่องเที่ยวที่วัดป่าอุดมสมพร วิธีการดำเนินงานและวิธีการจัดการให้เกิดความสงบเรียบร้อยในการต้อนรับนักท่องเที่ยวของวัดป่าอุดมสมพร

3. เครื่องบันทึกเสียง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเพื่อการฟื้นฟูสุขภาพกายและสุขภาพใจ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา และการท่องเที่ยววิถีพุทธ ร่วมกับการสำรวจพื้นที่บริเวณพิพิธภัณฑสถานพระอัฐิธาตุของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม และวัดอื่น ๆ ในจังหวัดสกลนคร เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและพัฒนาเป็นรูปแบบของคำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จสิ้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการสร้างข้อสรุปและวิเคราะห์เนื้อหาอย่างเป็นระบบตามประเด็นเนื้อหาที่ศึกษา คือ 1) ลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่วัดป่าอุดมสมพร 2) รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธของวัดป่าอุดมสมพร 3) โมเดลในการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธ เรื่อง สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยววัดป่าอุดมสมพร มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการจัดกลุ่มสิ่งที่เหมือนกันในแต่ละประเด็น และสรุปเป็นภาพรวมของรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธตามแนววัดป่าอุดมสมพร

ผลการวิจัย

1. พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาวัดป่าอุดมสมพร

ผู้เดินทางมาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานพระอัฐิธาตุของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร วัดป่าอุดมสมพร อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร มีลักษณะการเดินทางโดยใช้รถยนต์ รถทัวร์ หรือ

รถจักรยานยนต์โดยมากันเป็นครอบครัว หรือเป็นหมู่คณะ สามารถพบเห็นผู้ที่เดินทางมาคนเดียวได้บ้างซึ่งถือเป็นส่วนน้อยมาก โดยเดินทางมาจากต่างอำเภอในจังหวัดสกลนคร หรือมาจากจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น นครพนม อุดรธานี อุบลราชธานี ขอนแก่น เป็นต้น หรือเป็นผู้ที่เคยมีภูมิลำเนาเป็นคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือแต่ปัจจุบันย้ายถิ่นฐานไปประกอบอาชีพอยู่ในจังหวัดอื่น ๆ เช่น กรุงเทพมหานคร ชลบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เป็นต้น หรือย้ายไปพำนักในต่างประเทศ เมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนา วันหยุดราชการ หรือวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนยี่ ซึ่งตรงกับวันละสังขารของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร จะถือเป็นโอกาสดีในการกลับมาเยี่ยมบ้านเกิดทางภาคอีสานและแวะวัดป่าอุดมสมพรเพื่อสักการะพระอัฐิธาตุของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร อันเป็นการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางศาสนา ทำบุญให้บุพการีผู้ล่วงลับ เป็นการสืบสานต่อยอดวัฒนธรรมของท้องถิ่น และเพื่อความเป็นสิริมงคลในการดำเนินชีวิต

การชมเครื่องอัฐบริขาร การสวดมนต์อย่างสงบ การเดินจงกรม และการทำสมาธิเจริญภาวนา ณ บริเวณพิพิธภัณฑ์พระอัฐิธาตุของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร เป็นสิ่งที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะประพฤติปฏิบัติ นักท่องเที่ยวเดินทางมาที่วัดป่าอุดมสมพรด้วยความศรัทธาในพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร เชื่อว่า “สิ่งศักดิ์สิทธิ์มีจริง และปาฏิหาริย์ของพระอาจารย์ฝั้นมีจริง เป็นสิ่งที่เชื่อกันมาจากรุ่นปู่รุ่นย่า รุ่นพ่อรุ่นแม่ และจะยังคงสอนลูกหลานให้เชื่อและปฏิบัติในสิ่งนี้” (จิตติพร นะลำเลียง, 2562) บริเวณวัดไม่ได้จัดให้มีการจำหน่าย ดอกไม้ ฐูปเทียน แผ่นทองคำเปลว เครื่องสังฆทานใด ๆ โดยมีพานสำหรับวางดอกไม้และเครื่องบูชาที่ผู้ที่มาสักการะสามารถวางหน้ารูปปั้นได้ บริเวณใกล้พิพิธภัณฑ์จะมีร้านค้าประมาณ 4 - 5 ร้าน สำหรับขายอาหารปลา อาหารนก น้ำดื่ม ของฝาก และเสื้อผ้าพื้นเมืองของสกลนคร สังเกตได้ว่า ไม่มีการจำหน่ายหรือให้เช่าเครื่องราง ของขลัง แต่อย่างใด

2. การจัดการด้านการท่องเที่ยวของวัดป่าอุดมสมพร

เวลาที่เหมาะสมในการเยี่ยมชมวัดจะยึดตามแสงสว่างของพระอาทิตย์ บริเวณวัดป่าอุดมสมพรไม่ได้จัดสร้างสิ่งปลูกสร้างอื่นใดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวนอกเหนือไปจากพิพิธภัณฑ์ที่มีการบรรจุพระอัฐิธาตุ เครื่องอัฐบริขาร และของใช้ของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร โดยบริเวณกำแพงรอบพิพิธภัณฑ์จะมีสลักคำสอนของพระอาจารย์ไว้เตือนสติผู้ที่ได้มาเยือน ความสะอาดของพื้นที่ ทางระบายน้ำ การปลูกต้นไม้ในวัดสูงตระหง่านให้ความรู้สึกเหมือนถูกโอบล้อมอยู่ในป่าแต่เป็นป่าที่ไม่มีหน้าวรก เป็นระเบียบเรียบร้อย แสดงให้เห็นว่าวัดมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับ “ธรรมชาติ” ซึ่งธรรมชาติ คือ “ความเรียบง่าย” อันเป็น “ความสงบ” ที่ถูกปลูกฝังมาตั้งแต่สมัยพระอาจารย์ฝั้นเป็นเจ้าของวัด ทำให้วัดป่าอุดมสมพรคงเอกลักษณ์ความเรียบง่ายแบบวัดป่าจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะแตกต่างจากวัดบ้านที่ให้เห็นทั่วไป ใบไม้ถูกเก็บกวาดอย่างดีด้วยพระ แม่ชี และผู้ปฏิบัติธรรมภายในวัด เมื่อเข้ามาในวัดจะพบเห็นท่านเจ้าอาวาส พระครูอุดมธรรมสุนทร หรือที่ชาวบ้านรู้จักกันในนาม พระอาจารย์แปลง สุนทรโร เดินกวาดเศษใบไม้ ถางหญ้า ขุดลอกทางระบายน้ำภายในวัดอยู่เสมอ ๆ ห้องน้ำภายในวัดสะอาดและมีจำนวน

เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการจัดการสถานที่ทางกายภาพเพื่อการท่องเที่ยวของวัดป่าอุดมสมพรว่ามีความพร้อมและเหมาะสมในการต้อนรับนักท่องเที่ยว

การบริการด้านต่าง ๆ และกิจกรรมที่ทางวัดจัดเพื่อการท่องเที่ยวจะพบว่านักท่องเที่ยวที่เดินทางมาวัดป่าอุดมสมพรจะนำเครื่องบูชา เช่น พานขอขมา พวงมาลัย ดอกไม้ รูป เทียน มาเอง เนื่องจากที่วัดป่าอุดมสมพรไม่จัดให้มีการจำหน่ายเครื่องบูชา และไม่จัดให้มีบริเวณสำหรับการปักธูปเทียนและการปิดทอง ด้วยลักษณะของวัดป่าซึ่งจะแตกต่างจากวัดบ้านที่พบเห็นในเมืองทั่วไป จึงทำให้พิพิธภัณฑสถานและบริเวณโดยรอบมีความสะอาดสะอ้าน ปราศจากน้ำตาเทียน ชี้อูฐ กลิ่นควัน เสียงเขย่าขวดเซียมซี ฯลฯ นักท่องเที่ยวจึงสามารถสวดมนต์ ทำสมาธิ ได้อย่างสงบและสะดวก ทั้งไม่เป็นภาระในการเก็บกวาดของพระในวัดอีกด้วย “ศรัทธาของประชาชนคือคุณความดีที่พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร ได้มีต่อประชาชนชาวพรรณานิคมและชาวสกลนคร และคำสอนที่ยังคงปฏิบัติได้จริงจวบจนปัจจุบัน ข้อวัตรข้อปฏิบัติของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโรเป็นที่ประจักษ์ของประชาชนชาวสกลนคร พุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ และเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน” (นาริรัตน์ เนาวรัตน์พงษ์, 2562) เมื่อประชาชนเคารพและศรัทธาในพระอาจารย์ฝั้น อาจาโรทางวัดก็ไม่ต้องสร้างอะไรเพิ่มเติม พระอาจารย์ฝั้นองค์เดียว เป็นที่ยึดเหนี่ยวของคนที่มองการจัดการทำให้เรียบง่ายและเป็นธรรมชาติ วัดป่าไม่เหมือนวัดในเมือง ไม่มีแสงสี ไม่มีงานรื่นเริง ไม่มีริ้วธง ไม่มีตลาดนัด ไม่มีการแก้กรรม มีแต่การสวดมนต์ มีแต่การภาวนาตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ท่านเจ้าอาวาสให้ความสำคัญและเคร่งครัดกับสิ่งนี้และไม่อนุญาตให้มีการจำหน่ายใด ๆ ภายในวัด “ครูบาอาจารย์ในหมู่พระกรรมฐาน ท่านวางแนวข้อวัตรไว้อย่างสมบูรณ์งดงามที่สุด ซึ่งเราไปหาดูมองที่อื่น เราอาจจะไม่พบ แต่เราเข้ามาในวัดป่า อาตมาอยากจะยืนยันว่าร้อยทั้งร้อย หรือปัจจุบันอาจจะมียึดเพี้ยนไปบ้างก็คงส่วนน้อย แต่ที่ดำเนินตามปฏิบัติครูบาอาจารย์แล้ว กิจวัตรท่านเรียบร้อยหมด” (พระอธิการสุธรรม สุธัมโม, 2562)

3. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธตามแนววัดป่าอุดมสมพร

จากผลการวิจัยการท่องเที่ยววิถีพุทธตามแนววัดป่าอุดมสมพรสามารถนำเสนอรูปแบบในการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธโดยเรียกว่า รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธ 3 ลำดับ (Three steps of Buddhist tourism management model) ประกอบด้วย

1. **ขั้นพื้นฐาน** สำหรับผู้ที่สนใจเที่ยวชมวัด ชมงานพุทธศิลป์ ทำบุญ ไหว้พระ เสียงเซียมซี ขอพร สะเดาะเคราะห์ เช่า/ซื้อเครื่องรางของขลัง จัดอยู่ในกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไป นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มักเลือกเดินทางไปวัดบ้าน เช่น วัดในเขตเมือง วัดในกรุงเทพมหานคร วัดที่มีชื่อเสียงเรื่องการให้โชคลาภหรือการเสาะเคราะห์ โดยวัดเหล่านี้จะจัดให้มีการจำหน่ายดอกไม้ ธูปเทียน สังฆทาน และกิจกรรมต่าง ๆ ให้บริการผู้เดินทางมาวัดเพื่อเสริมความเป็นสิริมงคลและสร้างความสบายใจ

2. **ขั้นกลาง** สำหรับผู้ที่มีจุดประสงค์ในการมาวัดเพื่อพึ่งพิงและศึกษาธรรมะ นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะเลือกเดินทางไปวัดที่มีพระปฏิบัติดีเป็นที่รู้จักจำวัดอยู่ ส่วนใหญ่จะเป็น

วัดป่า กล่าวคือเป็นวัดที่เป็นสายพระอาจารย์นักปฏิบัติ เช่น พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต สำหรับวัดป่าในจังหวัดสกลนคร ได้แก่ วัดป่าอุดมสมพร วัดป่าหนองไผ่ เป็นต้น โดยในชั้นกลางทางวัดป่า จะไม่มีการจำหน่ายเครื่องสักการะ ไม่มีการให้เช่าเครื่องรางของขลัง ไม่มีเมรุ ไม่รับจัดงานศพ ทั้งนี้อาจมีที่พักสำหรับผู้เดินทางมาปฏิบัติธรรมได้อาศัยค้างคืนเพื่อร่วมกิจกรรมกับทางวัดในระยะเวลาสั้น ๆ และมีโรงครัวเพื่อประกอบอาหารให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้รับประทานมื้อเช้า (1 มื้อ ต่อวัน)

3. ชั้นสงบ สำหรับผู้ที่เข้าใจพระธรรมและต้องการปฏิบัติธรรมเพื่อแสวงหาทางดับทุกข์ให้แจ้ง นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะเลือกเดินทางไปวัดเหมือนชั้นกลางซึ่งนอกเหนือจากการฟังธรรมแล้วยังมีจุดประสงค์เพื่อปฏิบัติธรรมด้วย โดยจะเลือกเดินทางในช่วงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเนื่องจากเป็นวันหยุดราชการสามารถค้างคืนที่วัดได้ ไม่ต้องไปทำงาน กิจกรรมที่มักจะทำในชั้นนี้คือการทำสมาธิ เจริญภาวนา และการเดินจงกรม

วัดป่าอุดมสมพรเป็นวัดที่มีการจัดการทางการท่องเที่ยววิถีพุทธที่สามารถต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ครบครบทั้ง 3 ลำดับ กล่าวคือ เป็นวัดสำหรับผู้สนใจเที่ยวชมวัด ชมพิพิธภัณฑ์ ไหว้พระขอพร ฟังเทศน์และศึกษาธรรมะ และจัดให้มีการปฏิบัติธรรมสำหรับผู้ที่มีความเข้าใจธรรมะดีแล้ว จึงเป็นวัดที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ในแต่ละชั้นจะมีองค์ประกอบเด่นตามหลักสัปปายะ 7 ได้แก่ อาวาสสัปปายะ โจรสัปปายะ ภัตตสัปปายะ บุคคลสัปปายะ โภชนสัปปายะ อุตุสัปปายะ อิริยาปถสัปปายะ แตกต่างกันดังตารางที่ 2 หลักสัปปายะ 7 กับรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธ 3 ลำดับ ซึ่งจะได้อภิปรายผลการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธให้เหมาะสมกับพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวในหัวข้อถัดไป

ตารางที่ 2 หลักสัปปายะ 7 กับรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธ 3 ลำดับ

หลักสัปปายะ 7	ขั้นพื้นฐาน	ชั้นกลาง	ชั้นสงบ
อาวาสสัปปายะ (ที่อยู่อันเหมาะสม)	✓	✓	✓
โจรสัปปายะ (แหล่งอาหารอันวย)	✓	✓	✓
ภัตตสัปปายะ (การพุดคุยที่เหมาะสม)	✓	✓	×
บุคคลสัปปายะ (บุคคลที่ถูกต้องเหมาะสม)	✓	✓	✓
โภชนสัปปายะ (อาหารเหมาะสม)	✓	×	×
อุตุสัปปายะ (ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม)	✓	×	×
อิริยาปถสัปปายะ (อิริยาปถที่เหมาะสม)	✓	✓	✓

✓ เป็นองค์ประกอบเด่น × ไม่เป็นองค์ประกอบเด่น

อภิปรายผล

1. พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาวัดป่าอูมสมพร

ลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยววัดป่าอูมสมพรแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธ 3 ลำดับ คือ

1. นักท่องเที่ยวทั่วไป มีจุดประสงค์เดินทางมาเพื่อชมงานพุทธศิลป์ ทำบุญ ไหว้พระ เสี่ยงเซียมซี ขอพร สะเดาะเคราะห์ เช่า/ซื้อเครื่องรางของขลัง
2. นักท่องเที่ยวที่มีจุดประสงค์ในการมาวัดเพื่อฟังเทศน์และศึกษารธรรมะ
3. นักท่องเที่ยวที่เข้าใจพระธรรมและต้องการปฏิบัติธรรม

เมื่อวิเคราะห์วัดป่าอูมสมพรโดยนำหลักสี่ပါยะ 7 มาร่วมพิจารณาจะพบว่ามีจุดเด่น 5 ประการ ดังแสดงในตารางที่ 2 จัดอยู่ในรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธชั้นกลาง ประกอบด้วย อวาสสี่ပါยะ โคจรสี่ပါยะ ภัตตสี่ပါยะ ปุคคสี่ပါยะ และอิริยาปถสี่ပါยะ ซึ่งสามารถอภิปรายแต่ละองค์ประกอบได้ดังนี้

อวาสสี่ပါยะ: ตำแหน่งที่ตั้งของวัดอยู่ในที่อันเหมาะสม มีการเดินทางที่สะดวก ไม่อยู่ในที่เข้าถึงยาก

โคจรสี่ပါยะ: บริเวณรอบวัดสามารถหาอาหารรับประทานได้อย่างสะดวก มีตลาด และร้านสะดวกซื้อ

ภัตตสี่ပါยะ: ภายในวัดสามารถหุดคยธรรมะได้อย่างเหมาะสม

ปุคคสี่ပါยะ: พระสงฆ์ภายในวัดเป็นบุคคลที่เหมาะสมแก่การกราบไหว้ และเข้าสนทนาธรรม

อิริยาปถสี่ပါยะ: ผู้ที่อยู่ในวัดสามารถปรับเปลี่ยนอิริยาปถให้มีความเหมาะสมและสบาย

สำหรับโภชนสี่ပါยะ (อาหารเหมือนกัน) และ อุตสี่ပါยะ (ดินฟ้าอากาศธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม) ไม่เป็นองค์ประกอบเด่น ด้วยภายในวัดและบริเวณรอบวัดเห็นได้ชัดเจนว่าไม่มีร้านขายอาหาร ประกอบกับสภาพภูมิอากาศไม่ใช่งปัจจัยในการเดินทางมายังวัดป่าอูมสมพร โภชนสี่ပါยะ และอุตสี่ပါยะ จึงไม่ใช่องค์ประกอบเด่นในการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธตามแนววัดป่าอูมสมพร

2. การจัดการด้านการท่องเที่ยวของวัดป่าอูมสมพร

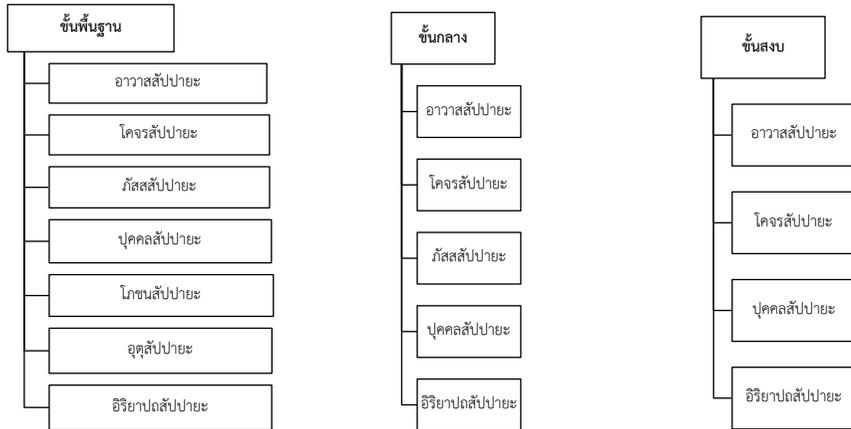
วัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในสังคมไทย ซึ่งมีการท่องเที่ยวอยู่ 2 รูปแบบ คือ 1) การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาด้านชมงานพุทธศิลป์ เช่น ทำบุญ ไหว้พระ ขอพร และ 2) การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาด้านการปฏิบัติธรรม (พระศรีสังคม ชยานุวัฑฒ (ธนาวงษ์) และปารีชาติ วลัยเสถียร, 2563) ทั้งนี้ผลการวิจัยการท่องเที่ยววิถีพุทธตามแนววัดป่าอูมสมพรแสดงให้เห็นเพิ่มเติมว่ารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาหรือการท่องเที่ยววิถีพุทธสามารถจัดได้อีกแบบหนึ่งโดยแบ่งเป็น 3 รูปแบบย่อย ดังภาพที่ 1 คือ ชั้นพื้นฐาน ชั้นกลาง และชั้นสงบ ซึ่งเป็นการอภิปราย

เพิ่มเติมด้วยรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธแบบขั้นกลางและขั้นสูงโดยแยกองค์ประกอบตามหลักสัปปายะ 7 การจัดการในขั้นพื้นฐานสำคัญมาก เป็นจุดเริ่มต้นในการน้อมนำนักท่องเที่ยวให้มีความสนใจในธรรมะผ่านการชมสถาปัตยกรรม พิธีกรรม เครื่องรางของขลัง และอื่น ๆ วัดไม่สามารถหลีกเลี่ยงการให้บริการการท่องเที่ยว เพราะวัดมีความสำคัญโดดเด่น เป็นแรงดึงดูดนักท่องเที่ยว มีความงามทางสถาปัตยกรรม มีประวัติศาสตร์อันยาวนานที่สามารถย้อนรอยอารยธรรมของชาติและศาสนาได้ (อารีย์ นัยพิณิจ และคณะ, 2556) วัดจึงมีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเต็มรูปแบบเพื่อรองรับนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเพื่อถอดแบบการพัฒนาและวางแผนต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพให้ตรงตามความต้องการของนักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวมีความเข้าใจในพระธรรม หรือ “แก่น” ของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นของแท้แล้วของปลอม เช่น การบูชาเครื่องรางของขลัง ก็ไม่จำเป็นอีกต่อไป เหมือนที่เราเห็นพระสงฆ์ท่านไม่ต้องห้อยพระเครื่องที่คอ ท่านไม่ต้องใส่สร้อยหินที่ข้อมือเพื่อขับไล่สิ่งไม่ดีให้ออกจากตัว คำสอนของพระพุทธเจ้าคือเกราะป้องกันภัย แต่ด้วยลักษณะของฆราวาสและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่หลากหลาย การจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธที่เหมาะสมจึงควรมีหลายระดับเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงพระพุทธศาสนา

3. รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธตามแนววัดป่าอุดมสมพร

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธตามแนววัดป่าอุดมสมพร สามารถวิเคราะห์ได้ 3 ลำดับ ดังภาพที่ 1 หลักสัปปายะ 7 กับรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธ 3 ลำดับ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวให้ครอบคลุมกลุ่มของนักท่องเที่ยว โดยการจัดการการท่องเที่ยวจะต้องเริ่มจากขั้นพื้นฐานให้สำเร็จก่อน โดยในขั้นนี้ทางวัดจะจัดให้กิจกรรมต่าง ๆ ในวัดเพื่อความสบายใจของนักท่องเที่ยว เช่น การจำหน่ายเครื่องสักการะ ดอกไม้ ฐูปเทียน เครื่องสังฆทาน การเลี้ยงเชื้ยมซี การปิดทอง การเช่าพระเครื่อง การจำหน่ายเครื่องรางของขลัง เป็นต้น เมื่อน้อมน่านักท่องเที่ยวให้สนใจพุทธศาสนาได้สำเร็จ จึงจะสามารถสอดแทรกพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอันเป็นแก่นของศาสนาพุทธได้ในขั้นต่อไปคือ ขั้นกลาง และเมื่อนักท่องเที่ยวที่มีความทุกข์ได้แสวงหาทางพ้นทุกข์และได้รับศึกษาธรรมะอันเหมาะสมกับทุกข์และภูมิธรรมของตนก็จะสามารถเข้าถึงการจัดการในลำดับที่ 3 คือ ขั้นสูง นั่นคือ การปฏิบัติธรรมเพื่อแสวงหาทางดับทุกข์ให้แจ้ง

ภาพที่ 1 รูปแบบและองค์ประกอบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธ 3 ลำดับ
(Three Steps of Buddhist Tourism Management Model)

วัดควรมีการจัดรูปแบบที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับจุดเน้นแตกต่างกันไปตามความพร้อมของวัด (พระทีพัญจนกรณีย์ ชยาภินนโท (เลาลี), 2559) ทั้งนี้รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธ 3 ลำดับจะเป็นประโยชน์สำหรับวัด ซึ่งจะสามารถออกแบบสิ่งดึงดูด (Attraction) ที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวแต่ละประเภท โดยให้สอดคล้องกับลักษณะของวัดและหลักสัปปายะ 7 ทำให้นักท่องเที่ยวอยากเดินทางมาท่องเที่ยวและศึกษาพระพุทธศาสนามากขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาวัดป่าอุดมสมพรเดินทางมาด้วยรถยนต์และรถทัวร์ นิยมมาวัดในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันละสังขารของพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร การชมเครื่องอัฐบริขารในพิพิธภัณฑ์และการสวดมนต์เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมักปฏิบัติ โดยมีความเชื่อและศรัทธาในพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของวัดป่าอุดมสมพรเน้นความเรียบง่ายใกล้ชิดธรรมชาติและมีความสะอาด ทางวัดไม่จัดให้มีกิจกรรมพุทธพาณิชย์ใด ๆ ปัจจัยสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมวัดป่าอุดมสมพรคือ พิพิธภัณฑ์พระอาจารย์ฝั้น อาจาโร แก่นแห่งพระพุทธศาสนาและการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของพระสุปฏิปันโนภายในวัด รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธตามแนววัดป่าอุดมสมพรจะประสบความสำเร็จ ผู้รับผิดชอบในการจัดการวัดรวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องพิจารณาถึงความพร้อมและลักษณะของวัด โดยพิจารณาร่วมกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทางด้านประชากรศาสตร์ควบคู่กับหลักสัปปายะ 7 รูปแบบและองค์ประกอบการจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธ 3 ลำดับ จะช่วยให้การจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธมีความเหมาะสมและสามารถเผยแพร่เส้นทางการท่องเที่ยวใหม่ ๆ ได้ เมื่อผู้คนมีศรัทธาเข้าวัดจึงจะมีโอกาสในการสอนธรรมะ การจุดธูปเทียน การขายดอกไม้ การขายเครื่องรางของขลัง การถวายสังฆทาน จึงมีความจำเป็นสำหรับ

การจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธขั้นพื้นฐาน การจัดการในชั้นกลางมีหลักสัปปายะที่สำคัญ 5 ประการ คือ อวาสสัปปายะ โคจรสัปปายะ ภัตตสัปปายะ ปุคคสัปปายะ และอิริยาปถสัปปายะ อันจะเห็นได้ว่าพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีในวัดเป็นจุดเด่น อันจะสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมคูพิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์และศึกษารัชมะ จึงจำเป็นที่จะต้องจัดให้นักท่องเที่ยวมีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจก่อน เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงวัดจึงจะสามารถสอนธรรมะและสอนให้เข้าใจในแก่นพระพุทธศาสนาอันเป็นทางดับทุกข์ได้ ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษเพิ่มเติมควรมีการศึกษาเชิงลึกในเรื่อง ปุคคสัปปายะกับการท่องเที่ยววิถีพุทธ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระสุปฏิปันโนผู้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน อันเป็นการเผยแพร่ข้อวัตรอันดีเป็นเยี่ยงอย่างให้นักท่องเที่ยวพียงน้อมนำมาสู่ตนและครอบครัว นำมาประพฤติดุปฏิบัติเพื่อ นำความสงบร่มเย็นมาสู่ชีวิต

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธตามแนววัดป่าอูตมสมพร จังหวัดสกลนคร” ได้รับทุนนักวิจัยรุ่นใหม่ มก. ปี 2562 จาก สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ความเห็นในรายงานผลการวิจัยเป็นของผู้วิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ พระครูอุตมธรรมสุนทร เจ้าอาวาสวัดป่าอูตมสมพร พระอธิการสุธรรม สุธัมโม เจ้าอาวาสวัดป่าบ้านตาด ครอบครัวตงศิริ ร้านคำหอม ผู้ร่วมสัมภาษณ์ทุกท่าน ในการอนุเคราะห์เวลาและสถานที่สำหรับการเก็บข้อมูล ขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน นักวิจัยพี่เลี้ยงสำหรับคำแนะนำอันเป็นแสงสว่างทำให้งานวิจัยนี้เสร็จสมบูรณ์ ขอขอบคุณครู บุพการี ครอบครัว และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่ให้โอกาสในการเผยแพร่ธรรมนี้

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2557). ช่วงหนึ่งของชีวิตที่งดงาม บนเส้นทางบุญทั่วไทย: ภายใต้โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี พ.ศ. 2557. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). การประชุมคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ ครั้งที่ 2/2561. เรียกใช้เมื่อ 1 เมษายน 2563 จาก https://www.mots.go.th/ewt_news.php?nid =10634&filename=index

- จิตติพร นะลำเลียง. (11 ตุลาคม 2562). การจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธตามแนววัดป่าอุดมสมพร. (นางสาวดารารัตน์ ชัมพัฒนวงษ์, ผู้สัมภาษณ์)
- ชนัญ วงษ์วิภาค. (2552). เอกสารประกอบการสอนวิชาการจัดการท่องเที่ยววัฒนธรรม. นครปฐม: คณะวิทยาการจัดการและคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทวีพงศ์ นามกุล และคณะ. (2561). พุทธพาณิชย์: การเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์. ประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 1 เมษายน 2563 จาก <https://prachatai.com/journal/2018/05/76764>
- นาริรัตน์ เนาวรัตน์พงษ์. (11 ตุลาคม 2562). การจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธตามแนววัดป่าอุดมสมพร. (นางสาวดารารัตน์ ชัมพัฒนวงษ์, ผู้สัมภาษณ์)
- พระทีर्थพนากรณ์ ชยาภินนุโท (เลาลี). (2559). รูปแบบและกระบวนการสร้างจิตสำนึกสาธารณะเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธของแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในล้านนา. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่่น). (2554). รูปแบบและเครือข่ายการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดในประเทศไทย. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่่น) และพระมหาเสรีชน นริสโร. (2556). การพัฒนารูปแบบ และกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย. ใน รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พระมหาสุริยา มะสันเทียะ. (2558). กลยุทธ์การเพิ่มคุณค่าการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของพระอารามหลวงในเกาะรัตนโกสินทร์. ใน ดุษฎีนิพนธ์บริหารธุรกิจ ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด. มหาวิทยาลัยสยาม.
- พระศรีสังคม ชยานุวัฑฒ (ชนาวงษ์) และปาริชาติ วัลย์เสถียร. (2563). การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา: รูปแบบและเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวของวัดในสังคมไทย. วารสารมหาจุฬาวชิการ, 7(3), 238-249.
- พระอธิการสุธรรม สุธัมโม. (12 ตุลาคม 2562). การจัดการการท่องเที่ยววิถีพุทธตามแนววัดป่าอุดมสมพร. (นางสาวดารารัตน์ ชัมพัฒนวงษ์, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานการค้าภายในจังหวัดสกลนคร. (2554). แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจอื่น ๆ ในจังหวัดสกลนคร. เรียกใช้เมื่อ 1 เมษายน 2563 จาก http://www.dit.go.th/sak_honnakhon
- สุดาพร สถิตยยุทธการ. (2563). สุวีทิตีโควิด-19 ลดเครียดในผู้สูงวัยและครอบครัว รู้ลึกกับจุฬา. เรียกใช้เมื่อ 1 เมษายน 2563 จาก <https://www.chula.ac.th/cuinside/28895>

- อารีย์ นัยพินิจ และคณะ. (2556). การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์. *ปัญญาภิวัตน์*, 5(1), 31-40.
- Collins-Kreiner, N. (2010). Researching Pilgrimage: Continuity and Transformations. *Annals of Tourism Research*, 37(2), 440-456.
- Sharpley, R. (2009). Tourism, Religion, and Spirituality. In T. Jamal & M. Robinson (Eds.), *The SAGE handbook of tourism studies*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications.